

ORTA AMERİKA, GÜNEYDOĞU ASYA ve DOĞU AFRİKA BÖLGELERİNİN İSİMLENDİRİLMESİ ve SINIRLARININ TESPİT EDİLMESİ SORUNU

Tarık Demir^{1,2}

¹⁾ İstanbul Gedik Üniversitesi, İİSB Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü,

²⁾ İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Doktora Öğrencisi,
ileti: tarikdemir80@yahoo.com, ORCID ID: 0000-0003-4428-2751

Özet

Siyasi coğrafyada bölgelerin isimlendirilmesi ve buna bağlı olarak bu bölgelerin sınırlarının tespiti konusu nispi bir özellik arz etmektedir. Bu çerçevede çalışmada jeostratejik ve jeopolitik açıdan eksen konumunda bulunan bölgelerden Orta Amerika, Güneydoğu Asya ve Doğu Afrika bölgelerinin tarihsel süreç içerisinde ne şekilde isimlendirildiği ve bu isimlendirmelere/toponimlere bağlı olarak sınırlarının nasıl değiştiği ve hangi mekânsal sınırlara karşılık geldiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada niteliksel araştırma yöntemleri kullanılmak suretiyle öncelikle zikredilen bölgeler için ilgili literatürde kullanılan tanımlamalar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Orta Amerika, Güneydoğu Asya, Doğu Afrika, Bölge, Terminoloji, Sınır, Toponim

THE PROBLEM OF TERMINOLOGY AND DETERMINATION OF THE BORDERS OF CENTRAL AMERICA, SOUTHEASTERN ASIA AND EAST AFRICA REGIONS

Abstract

The naming of regions in political geography and, accordingly, the determination of the borders of these regions have a relative feature. In this context, in this study, it has been tried to reveal how Central America, Southeast Asia and East Africa regions, which are geostrategic and geopolitical axis regions, were named in the historical process and how their boundaries changed depending on these toponyms and which spatial boundaries corresponded to. In the study, the definitions used in the relevant literature for the mentioned regions were examined by using qualitative research methods.

Keywords: Redhouse, Central America, Southeast Asia, East Africa, Region, Terminology, Border, Toponim

1. Giriş

Siyasi coğrafyada dünya bölgelerinin isimlendirilmesi ve sınırlarının tespit edilmesi belirlenmesi hususu nispi bir özellik arz etmektedir. Bir başka deyişle hem belirli bir bölgenin sınırlarının tayini hem de ilgili bölgenin isimlendirilmesi hususu nereden bakıldığına göre değişkenlik arz etmektedir. Bu çerçevede bölgesel sınırların tayini ile bu sınırların nasıl adlandırılacağı meseleleri birbiriyle ilintili meseleler olup siyasi coğrafyada sürekli olarak tartışma konusu olagelmıştır. Bu çalışmada jeostratejik ve jeopolitik açıdan eksen konumunda bulunan bölgelerden Orta Amerika, Güneydoğu Asya ve Doğu Afrika bölgelerinin isimlendirme ve bu isimlendirmelere bağlı olarak bu bölgelerin hangi mekânsal sınırlara karşılık geldiği konusu incelenmeye çalışılmıştır.

Yukarıda zikredilen açıklama muvacehesinde Türkçe'ye Orta (Merkezî) Amerika olarak çevrilen bölgeye karşılık olarak batı dillerinde “Mesoamerica”, “Central America” ve “Middle America” tabirlerinin kullanıldığı ve bu tabirlerin farklı mekânsal sınırlara karşılık geldiği görülmektedir. Yine Güneydoğu Asya bölgesi için farklı mekânsal sınırlara karşılık gelecek şekilde “Uzak-Hindistan”, “Alt-Hindistan”, “Ganj-ötesi Hindistan”, “Java” ve “Kuzey Toprakları” gibi tabirlerin kullanıldığı görülmektedir. Son olarak Doğu Afrika bölgesi için ise genel olarak Azania, Zanj ve Sevahil tabirlerinin kullanıldığı ifade edilebilir.

2. Yöntem

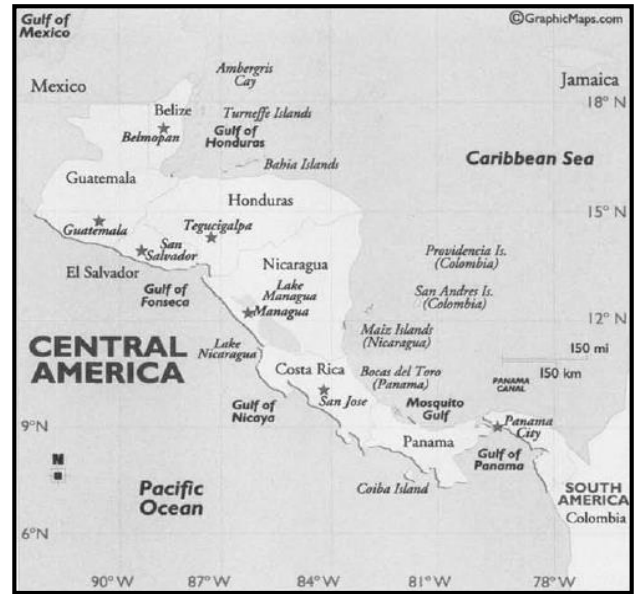
Çalışmada niteliksel araştırma yöntemleri kullanılmak suretiyle öncelikle zikredilen bölge için ilgili literatürde kullanılan tanımlamalar incelenmiştir. Daha sonra bölge ülkelerinin tarih yazımında tespit edilen tanımlamalara yönelik bakış açıları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Son olarak veri toplanmasında ve çalışmanın meydana getirilmesinde konuya ilişkin temel eserlerden istifade edilmeye çalışıldığı da ayrıca ifade edilmelidir.

¹ Orta Amerika bölgesinin zaman zaman kıta olarak da tabir edildiği müşahede edilmektedir. Bununla birlikte Orta Amerika bölgesinin bir kıta olmadığı ifade edilmelidir. Zira kıta, kısmen erimiş bir tabakayı kaplayan ve birbirlerine göre hareket eden ve yerkürenin sert dış tabakasının bölümleri olan büyük tektonik plakalara gömülü geniş kara kütesi olarak tanımlanmaktadır. Orta Amerika bölgesi ise tektonik bir plakaya gömülü olmakla birlikte hem kara kütesi (*landmass*) hem de

3. Bulgular ve Tartışma

3.1. Orta Amerika Bölgesinin İsimlendirilmesi ve Sınırlarının Tespit Edilmesi

Türkçe'de “Orta (Merkezî) Amerika” olarak ifade edilen ve Kuzey Amerika'nın en güney bölgesi Meksika'nın güney sınırı ile Güney Amerika'nın kuzey sınırı arasında yer alan bu kıstak¹ bölgesinde Panama, Kosta Rika, Nikaragua, Honduras, El Salvador, Guatemala ve Belize devletlerinin yer aldığı (Harita 1) görülmektedir. Bununla birlikte bölgenin hem isimlendirilmesi hem de sınırlarının tayini hususlarının tartışmalı olduğu da ifade edilmelidir.

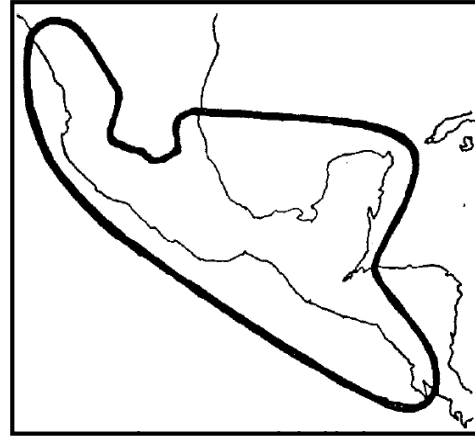
Harita 1. Günümüzde Orta Amerika Olarak Tabir Edilen Bölge (Percy, 2006: XX)

İspanyol fatih Hernán Cortés tarafından keşfedilen (Harita 2) ve Batı dünyasında “Central America” ya da “Middle America” olarak da isimlendirilen Orta Amerika bölgesi Hispantik çevrelerce kelimesi kelimesine “Mesoamerica Avra” şeklinde tesmiye edilmektedir. Bununla birlikte bu terimlerin, bilim adamları arasında bile anlam bakımından büyük farklılıklar gösterdiği ifade edilmektedir (Carmack, 2007: 5-6). Örneğin “Mesoamerica” ifadesinin referans noktasını Maya uygarlığının teşkil ettiği ve sınırlarının topraksal genişlemeye göre belirlendiği ifade

plakası (*plate*) Kuzey Amerika ve Güney Amerika kıtalarından çok daha küçük olduğundan kıta olarak kabul edilmemektedir. Orta Amerika bölgesi, batıda Pasifik Okyanusu'nu Karayip Denizi'nden ayıran kıstak bölgesinin büyük bölümünü oluşturmaktadır. Kuzeybatı-güneydoğuya istikametinde yaklaşık 1.835 km'lik uzunluğunda bir yay içinde yer almaktadır. En dar noktasında kıstak yaklaşık 50 km genişliğindedir (URL 1, Ziyaret Tarihi: 11.02.2022).

edilmektedir (Foster, 2007: 38). Yine aynı şekilde bir taraftan “Mesoamerica” ifadesinin Mayaların ve Olmeklerin yaşadığı Meksika güney ve Orta Amerika'nın kuzey bölgelerine atıf yapılarak kullanıldığı ancak diğer taraftan “Middle America” ve “Central America” şeklindeki ifadelerin ise Meksika ve Güney Amerika arasında bulunan kara parçasını tanımlamak amacıyla kullanıldığı görülmektedir (Percy, 2006: 154). Bu noktada kolonyal dönemden günümüze Kuzey ve Güney Amerika kıtaları ile Pasifik ve Atlantik okyanusları arasında kıstak olması hasebiyle geçiş bölgesi olarak işlev görmüş olan Orta Amerika bölgesinin isimlendirilmesi ve sınırlarının tespiti konusunda özellikle Paul Kirchhoff'un 1943 senesinde yayımlanan *Mesoamérica* isimli klasikleşmiş referans eserine başvurulması konunun aydınlatılabilmesi açısından işlevsel olacağı düşünülmektedir.

Amerikalıların çoğu tarafından tüm kıtanın ya Kuzey ve Güney Amerika olarak basitçe ikiye bölündüğü ya da bazı Kuzey Amerikalı antropologlar tarafından yapıldığı gibi bu iki parçanın arasına da “Meksika ve Orta Amerika” ya da “Orta Amerika” (*Mesoamerica/Middle America*) olarak isimlendirilen üçüncü bir parçanın yerleştirildiği görülmektedir. Bu çerçevede ilk durumda Nikaragua ve Kosta Rika arasındaki San Juan Nehri'nin akışını izleyen ayırım çizgisinin, Kuzey ve Güney Amerika arasındaki sınır olarak kabul edildiği; ikinci durumda ise, “Meksika ve Orta Amerika” şeklinde tabir edilen bölgenin Meksika Cumhuriyeti'nin kuzey sınırı ile Panama'nın doğu sınırı (*sic. la frontera septentrional de la República Mexicana y la frontera oriental de Panamá*) arasındaki tüm bölgeyi içerirken; “Orta Amerika” şeklinde tabir edilen üçüncü durumda ise, bazen Antiller dahil edilmek suretiyle Meksika'nın kuzey kesiminin dışarıda (*sic. excluyendo unas veces el norte de México, incluyendo otras las Antillas*) bırakıldığı görülmektedir² (Kirchhoff, 1960: 1-2). “Mesoamerica” sınırının kesin olarak tanımlanması hususu her ne kadar karmaşık olsa da İspanyolların bölgeye gelişiyle birlikte Maya uygarlığının hakimiyet kurduğu bölgeler göz önünde bulundurulmak suretiyle bölge sınırlarının tayin edildiği görülmektedir. Bu noktada El Salvador ve Honduras'ın batı kısımlarının Maya krallığı içinde birleştiği ve “Mesoamerica” bölgesinin sınırlarının zamanla kuzeyde Orta Meksika'ya, güneyde ise Kosta Rika ve Nikaragua'ya kadar uzanmış olduğu görülmektedir (Foster, 2007: 38-40).

Harita 2. 16. Yüzyılın Ortalarında Orta Amerika'yı Gösteren Sınırlar (Kirchhoff, 1960: 6)

Orta Amerika bölgesinin sınırlarının genel olarak Meksika'nın güney sınırı ile Güney Amerika'nın kuzey sınırı arasında yer alan yedi ülkeyi (Panama, Kosta Rika, Nikaragua, Honduras, El Salvador, Guatemala ve Belize) kapsayacak şekilde tayin edildiği görülmektedir. Bununla birlikte bazı jeologlar ve fiziki coğrafyacılar tarafından ise bölgenin kuzey sınırının biraz kuzeye çekilmek suretiyle Meksika'daki Tehuantepec Kıstağı'na kadar uzatıldığı da görülmektedir (URL 1, Ziyaret Tarihi: 11.02.2022). Diğer taraftan bazı yazarlar tarafından ise çok temelde jeopolitik ve/veya kültürel saiklerden ötürü Belize ve Panama toprakları hariç tutularak bölge sınırlarının Muz Cumhuriyetleri olarak tabir edilen beş ülkeyi (Kosta Rika, Nikaragua, Honduras, El Salvador, Guatemala) kapsayacak şekilde tayin edildiği görülmektedir (Smith, 1994:38).

İlgili literatür incelendiğinde “Mesoamerica” tabirinin “Central America” ve “Middle America” tabirlerinden farklı olarak, bölgeye yönelik ortak bir kültürel bakış açısını yansıttığı görülmektedir. Bir başka ifadeyle 1943 gibi erken bir tarihte, Alman asıllı Meksikalı bilimci Paul Kirchhoff tarafından Orta Amerika'nın İspanyol öncesi yerlilere, kültürel tarih modelinin etkili bir uygulamasının sunulduğu görülmektedir. Nitekim bu çerçevede Kirchhoff tarafından Honduras, El Salvador, Nikaragua, Kosta Rika ve Meksika'daki Maya grupları “Mesoamerica” kültür alanına yerleştirilmiştir (Carmack, 1994:42). İlk kez Kirchhoff tarafından kullanılan ve “Mesoamerica” olarak isimlendirilen bu bölge “birleşik

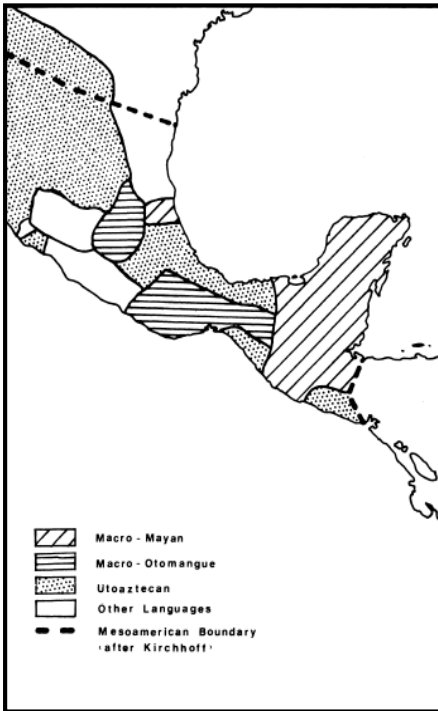
² Ayrıca Amerikan yerli kültürlerini kıstas alan ikinci bir coğrafi sınıflandırmaya göre ise bütün olarak Amerika kıtası beş büyük alanda gruplandırılmıştır. Bunların i) Kuzey Amerika avcı toplayıcıları ve balıkçıları ii) Kuzey Amerika alt kültür ekicileri iii) üst kültür ekicileri (yüksek kültürler) iv) Güney Amerika alt kültür ekicileri v) Güney Amerika toplayıcı-avcıları olduğu görülmektedir (Kirchhoff, 1960:3). Mesoamerica kültürleri konusunda ayrıntılı bilgi için yine ayrıca bkz. Paul Kirchhoff, *Escritos selectos-Estudios mesoamericanistas*, Aspectos Generales, Vol. 1, Ed. Carlos García Mora et. al., Universidad

Nacional Autónoma de México Instituto de Investigaciones Antropológicas, México City, 2002.

³ Bazı eski Türkçe kaynaklarda “Central America” için “Merkezi Amerika” tabiri de kullanılmıştır. Bu kullanımın İngilizce'de “central” sözcüğü sıfat işlevi gördüğü için “merkezi” sözcüğünün kullanımının yerinde olduğu ifade edilebilir [y.n.].

ancak ayrı bir kültür alanı” (*sic. as a unified yet distinct culture area*) olarak tanımlanmıştır (Austin ve Luján, 2000: 2).

Kirchhoff tarafından birleşik ancak ayrı bir kültür alanı olarak ifade edilen “*Mesoamerica*” bölgesinin orijinal tanımına bakıldığında, bazı ortak dini veya felsefi kavramlarla birlikte birkaç temel özelliği içinde ihtiva eden geniş bir coğrafi birimden oluştuğu görülmektedir. Kirchhoff tarafından “*Mesoamerica*” bölgesini oluşturan grupları birleştirmek için önerilen temel bağlantı noktasının dil gruplarının olduğu görülmektedir. Bir başka ifadeyle birbiriyle ilintili olan Makro-Maya, Makro-Otomangue ve Aztekoid (Harita 3) ve benzeri dil gruplarının varlığı “*Mesoamerica*” bölgesinin coğrafi sınırlarının belirlenmesinde temel referans noktasını teşkil etmiştir. Böylece bu coğrafi sınırlar içinde, kültürel ve dilsel homojenliğin varlığını kanıtlayan bir dizi ortak özellik ortaya konulmuştur (Creamer, 1987: 36-37). Dolayısıyla bu noktada dil ve kültür ortaklığı üzerinden bir coğrafi tanımlamanın ve sınır tayininin gerçekleştirilmiş olduğu ileri sürülebilir.

Harita 3. Kirchoff'un Mesoamerica Olarak Tanımladığı Bölgenin Sınırları ve Dil Grupları (Creamer, 1987: 36)

1970'li yıllarla birlikte Yeni Dünya'nın kültürel gelişiminde Orta Amerika'nın rolüne ilişkin bakış açısının değişmeye başlamış olduğu görülmektedir. Bu minvalde

Orta Amerika bölgesini kuşatan ve “*Mesoamerica*” olarak adlandırılan bu kültür alanına yönelik olarak önerilen alternatiflerin “sınır bölgesi/alan” ve “hudut” (*frontier and boundary*)⁴ konusu, etkileşim alanı ve yerel evrim modelleri, kültürleşme, merkez ve çevre ayrımları ve dünya sistemi modeli gibi parametreler çerçevesinde incelenmeye başlandığı görülmektedir. Bu parametrelerin tamamının Kolomb-öncesi dönemdeki Orta Maya bölgesi ve Meksika arasındaki ilişkiyi incelemek için kullanılmış olduğu görülmektedir.

Amerikalı tarihçi Frederick Jackson Turner'in ortaya attığı Sınır Tezi (*Frontier Thesis*) kavramının Orta Amerika'nın isimlendirilmesi ve sınırlarının tayini hususunda kullanılan en dikkat çeken parametre olarak öne çıktığı görülmektedir (Creamer, 1987: 42). Turner, bu tezinde “*frontier*” ile “*boundary*” kavramları arasındaki farka değinmiş ve Türkçe'ye her ikisi de sınır/hudut olarak çevrilebilecek bu kavramlardan ilkinin bir devletin genişleyebileceği bölge/alan; ikincisini ise sınır hattı olarak kullanmıştır (Anderson, 1996: 9-10). Aynı şekilde Amerika'nın batıya doğru genişleme sürecinde gelişmemiş, nispeten boş bir bölgeye genişleyen yerleşik ve birbirine bağlı bir toplumu tanımlamak amacıyla kullanılan bu tezin arkeologlar tarafından Olmec ve Maya gibi kendine özgü karmaşık toplumların dışında kalan alanları betimlemek için kullanılmış olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu sınır tezi bir bütün olarak “*Mesoamerica*” gibi bir kültürel modelden “Orta Amerika” gibi daha geniş ve “*Mesoamerica*” bölgesini de kapsayan başka bir kültürel modele geçişi tanımlamak için kullanılmış olduğu görülmektedir. Bir başka ifadeyle kültürel bir alanın sınırları bir sınır çizgisinden daha çok bir bölge (*sic. the boundary of a culture area was a zone rather than a line*) olduğunu ima eder. Netice itibarıyla “*Central America*” tabiri, temel olarak Olmec, Maya ve Aztek medeniyetlerinin hâkim olduğu “*Mesoamerica*” kültür dairesini kapsayacak şekilde kullanıldığı ifade edilebilir. “*Central America*” bölgesinin, “*Mesoamerica*” ile Güney Amerika arasında bir geçiş bölgesi veya tampon bölge (*sic. a zone of change or buffer*) olduğu ifade edilebilir. Sınır kavramının aksine, bir tampon bölgenin her iki bölgede de yerleşim olan ve bu bölgelerle kültürel olarak etkileşim içerisindeki karışık bir alana karşılık geldiği ileri sürülmektedir. Tampon bölgenin sınırlarının komşu kültür alanlarındaki siyasi ve ticari ilişkilerin değişmesiyle değişebildiği ifade edilmektedir (Creamer, 1987: 42-43). Sonuç olarak “*Mesoamerica*” bölgesinden “Meksika ve *Central America* bölgesinin kuzeyi” kastedildiği de ifade edilmelidir (Barton, 1997: 33).

⁴ Sıklıkla birbirinin yerine geçecek şekilde kullanılan ve Türkçe'ye her ikisi de “sınır” şeklinde çevrilen “*frontier*” ve “*boundary*” kavramları arasında net bir ayrım yapmanın zor olduğu görülmektedir. 19. ve 20. yüzyılın emperyalist genişleme sürecinde “*frontier*” kavramının sınır

bölgesi/alanı anlamına geldiği görülmektedir. Bununla birlikte günümüzde “*frontier*” anlamındaki sınır kavramının, küresel insan hareketliliği ve ekonomik gelişme süreciyle neredeyse tamamen ortadan kalktığı ve yerini “*boundary*” anlamındaki sınır çizgilerinin aldığı ileri sürülmektedir (Blacksell, 2020:1 4-16).

Son olarak “*Middle America*” tabirinin ise hem “*Mesoamerica*” hem de “*Central America*” tabirini kuşatan bir tabir olarak tebarüz ettiği görülmektedir. Bir başka ifadeyle bu tabir Kuzey ve Güney Amerika arasında yer alan Meksika, *Central America*, Batı Hint Adaları, Meksika Körfezi ile Büyük ve Küçük Antillerden oluşan Karayip bölgesini kapsayan bir ara bölge (*an intermediate location*) olduğu ifade edilmektedir. “*Middle America*” tabirinin yaygın olarak kullanılmasına rağmen, bir tabirin kapsadığı bölgeler konusunda genel bir uzlaşma olmadığı da ayrıca ifade edilmelidir. “*Middle America*” bazen yalnızca Meksika ve Orta Amerika’yı; bazen bu bölgeye Batı Hint Adaları ve hatta Kolombiya, Venezuela ve Guyana bölgesinin de eklendiği görülmektedir. Bazen de “*Central America*” tabiri “*Middle America*” ile eşanlamlı olarak kullanılmaktadır. Bazı Alman coğrafyacılar ise bu bölgeyi Panama ile Guatemala arasında yer alan kıstak bölgelerine (*the isthmian territories*) karşılık gelecek şekilde kullanıldığı ifade edilmektedir. “*Middle America*” bölgesinin Avro-Afrika kültürün ağırlıklı olduğu Kenar Kuşak (*Rimland*) ile Avro-Amerikan Yerlisi kültürün ağırlıklı olduğu Merkez Bölge’den (*Heartland*) oluştuğu (Harita 4) görülmektedir. Kenar Kuşak içerisinde Batı Hint Adaları’ndan oluşan Karayip bölgesi; Merkez Bölge’de ise Meksika ve “*Central America*” (Harita 5) yer almaktadır (Augelli, 1962:119-120). Çalışmada en geniş anlamıyla Orta Amerika bölgesi bir başka ifadeyle “*Middle America*” (Harita 6) bölgesi olarak Orta Amerika incelemeye tabi tutulmuştur.

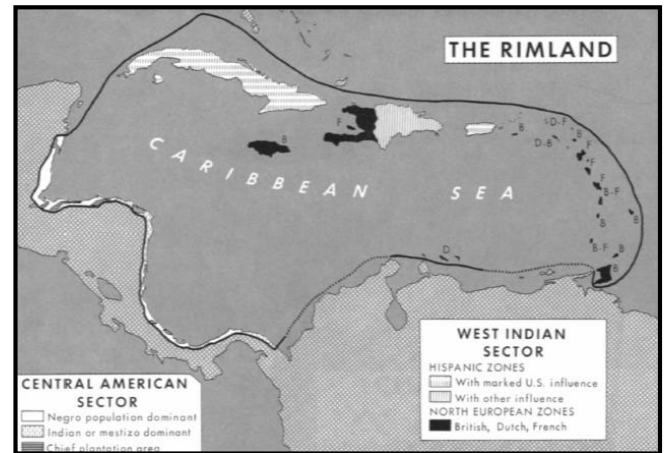

Harita 4. “*Middle America*” Bölgesini Oluşturan Kenar Kuşak ve Merkez Bölge (Augelli, 1962: 120).

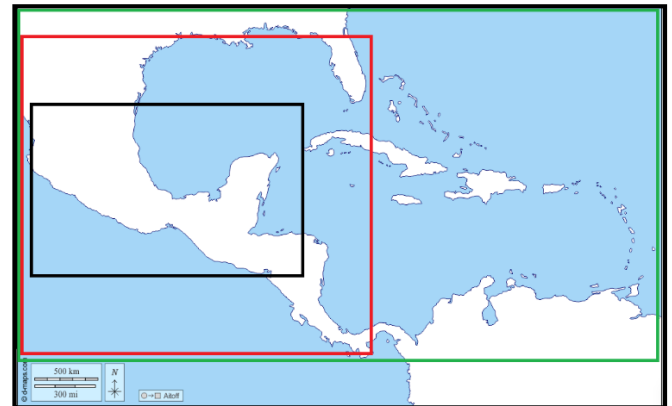
3.2. Güneydoğu Asya Bölgesinin İsimlendirilmesi ve Sınırlarının Tespit Edilmesi

Güneydoğu Asya bölgesi (Harita 7), Hindistan alt kıtasının doğusunda ve Çin’in güneyinde yer alan geniş Asya bölgesine verilen isimdir. Bölgenin bir “karasal Güneydoğu Asya” (mainland Southeast Asia) ve bir de takımadalar dizisinden oluşan “adasal Güneydoğu Asya”

(insular Southeast Asia) alt bölgelerinden oluştuğu görülmektedir. Anakarada bulunan Malay Yarımadası’nın çevredeki adalarla tarihi ve kültürel yakınlığı olması sebebiyle bu iki alt bölge arasında bir köprü görevi gördüğü de ayrıca ifade edilmelidir. Karasal Güneydoğu Asya bölgesinde Kamboçya, Laos, Myanmar (Burma), Tayland, Vietnam ve Singapur yer almaktadır. Bu bölgenin doğu kısmında bulunan Kamboçya, Laos ve Vietnam’ın bulunduğu bölge Hindicini (Çinhindi) Yarımadası olarak adlandırılmaktadır. Malezya’nın hem karasal bölgede Malay Yarımadası’nda ve hem de adasal bölgede Borneo adasında toprakları bulunmaktadır. Brunei’in dışında, adasal Güneydoğu Asya bölgesinin geri kalanının Endonezya ve Filipinler takımada devletlerinden oluştuğu görülmektedir (URL 2, Ziyaret Tarihi: 14.02.2022).

Harita 5. “*Central America*” ve Batı Hint Adaları Sektörleri (Augelli, 1962: 121)

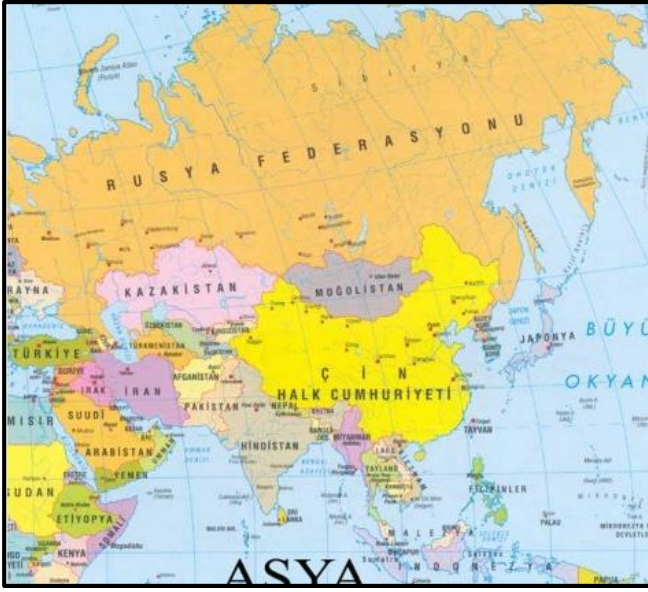
Harita 6. *Meso/Central/Middle America* Bölgelerinin Kapsadığı Alanlar⁵ (URL 3, Ziyaret Tarihi: 13.02.2022)

Güneydoğu Asya tabirinin, İkinci Dünya Savaşı’nın hemen öncesinde özellikle coğrafya ve antropoloji alanlarında kullanılmaya başlanmış olduğu

çizgili alan ise “*Middle America*” bölgelerinin kapsadığı alanlarını göstermektedir [y. n.].

⁵ Harita üzerinde tarafımızdan düzenleme yapılmıştır. Kabaca siyah çizgili alan “*Mesoamerica*”, kırmızı çizgili alan “*Central America*” ve yeşil

görülmektedir. Bununla birlikte ayrıca üzerinde mutabakat varılmış olan bir kavram olmadığı da ifade edilmelidir. Nitekim 1951 senesinde ünlü İngiliz devlet adamı ve tarihçi Victor Purcell tarafından Güneydoğu Asya tabiri “hantal, yanlış ve kapsamı belirsiz” (*sic. cumbersome, inaccurate, and indefinite in its scope*) olarak açıkça eleştirilmiş ve onun yerine “Indosinesia” [Hindicini ya da Çinhindi y. n.] tabirinin kullanılması teklif edilmiştir (Fifield, 1983: 2). Aynı şekilde ünlü Fransız coğrafyacı ve kartograf Conrad Malte-Brun tarafından Hindicini (Indochina) ve İngiliz etnolog J. P. Logan tarafından ise Endonezya (Indonesia) tabirlerinin kullanılması bile teklif edilmiştir (Emmerson, 1994: 2).

Harita 7. Asya Kıtası ve Güneydoğu Asya Bölgesi (URL 4, Erişim Tarihi: 28.08.2022)

Tarihsel sürece bakıldığında bugün Güneydoğu Asya olarak tabir edilen bölge için Güneydoğu Asyalı otokton unsurların bu bölge için ortak bir tanımlamada bulunmadıkları buna karşın bölgeye yönelik ilk tanımlamaların Hintli, Çinli ve Japon denizciler ve tüccarlar tarafından oluşturulduğu görülmektedir. Her ne kadar yön ve konum duygusu muğlak olsa da Hintlilerin bu bölge için kullandıkları ilk tabirin “altın toprak” (*land of gold*) anlamına gelen “*Suvarnavipā*” tabirini; Çinliler ve Japonların ise ilk tabirin sırasıyla “güney denizleri” (*southern seas*) anlamına

gelen “*Nanyang*” (*the Southern Ocean*)/ “*Nanhai*” (*the Southern Sea*) ve “*Nanyō*” olduğu görülmektedir (Fifield, 1983: 2). Yine bölgeye yönelik diğer isimlendirme (toponim) girişimleri arasında ise İngilizlerin Uzak-Hindistan (*Further India*), Almanların “Alt-Hindistan” (*Hinterindien*), Fransızların “Ganj-ötesi Hindistan” (*l’Inde ultragangetique/l’Inde au-delà du Gange*), Arapların “Java” (*Zabag*) ve Avustralyalıların “Kuzey Toprakları” (*Terra Septentrionalis*) isimlendirmeler ön plana çıkmaktadır⁶ (Emmerson, 1994: 4). Günümüzde Güneydoğu Asya olarak kabul edilen bölgeye ilişkin temel referans terimlerinin oluşmasında Hint-Budist metinleri önemli bir yer teşkil etmektedir. Nitekim bu metinlerde bulunan “*Suvarnavbum*” teriminin ise “Bengal Körfezi’nin doğusundaki alanlar” anlamına geldiği görülmektedir. Netice itibariyle Hint-Budist metinlerinde bölgenin kabaca batıda Çin’in Fuzhou limanından Palembang’a ve doğuda Tayvan’dan Borneo’nun batı kıyısına kadar uzanan bir alana karşılık geldiği görülmektedir⁷ (Acharya, 2012:4). Bölge dışı unsurların Güneydoğu Asya bölgesini ya Hindistan’ın “arkasında” (*behind*) veya “ötesinde” (*beyond*) ya da “güney denizleri” ve “kuzey toprakları” (*northern land*) şeklinde isimlendirmek suretiyle bir nevi otokartografı ile uğraşmış oldukları görülmektedir (Emmerson, 1994: 4).

Yakın tarihe bakıldığında ise Güneydoğu Asya (*South-Eastern Asia*) tabirinin ilk kez 1839 tarihli Bostonlu Rahip Howard Malcom tarafından yazılan “*Travels in South-Eastern Asia*” isimli eserinde geçtiği görülmektedir. Yine Amiral Lord Louis Mountbatten’ın 1943 tarihli Güneydoğu Asya Komutanlığı’nın (*Southeast Asia Command*) yetki sahasını gösteren haritada da Endonezya istisnası dışında büyük oranda Malcolm’un Güneydoğu Asya tabirinin kullanılmış olduğu görülmektedir. Malcolm’un haritasında Uzak Hindistan, Burma, Assam, Munnipore, Siyam, Kamboçya ve *Cochinchine/Cochin-China*⁸ [Koşinşin/Vietnam y.n.] bölgelerini kapsayacak şekilde “Ganj-ötesi Hindistan” (*India beyond the Ganges*) olarak ifade edilmiştir. Bir başka ifadeyle Himalaya Dağları’nın güneyinde kalan Çin ve Bengal Körfezi arasındaki bütün bölge Güneydoğu Asya olarak ifade edilmiştir (Fifield, 1983: 1-2).

Savaş sonrası dönemde Güneydoğu Asya çalışmalarının gelişimine önemli katkılarda bulunan birçok bilim insanının bölgesel bir bakış açısı benimsemiştiği

⁶ Bu yer adlarından “Zabag” örneğinde olduğu gibi birkaçının belirsiz ya da modası geçmiş eski tabirler olduğu görülmektedir. Bununla birlikte her bir tabirin kendi içinde bölge-dışı bir unsurun benzersiz bakış açısını yansıttığı görülmektedir. Dolaylı olarak bir ismi tercih etmenin, o isim sahibinin bölge ile müseccel bir ilişki iddialarına itibar kazandırmak anlamına geldiği ifade edilmektedir (Emmerson, 1994:4).

⁷ Güneydoğu Asya için Hint-Budist metinlerinde “*Suvarnavbum*” ve “*Suvarnavipā*” gibi Sanskritçe tabirlerinin kullanımının, bölgenin esas olarak altınla [Sanskritçe “*suvarna*” sözcüğü altın anlamına gelmektedir y.n.] ünlü olmasından dolayı yerli unsurlar için önemini ortaya koyması şeklinde yorumlanmaktadır (Hall, 1981:18).

⁸ Fransız koloni döneminde Vietnam’ın güney bölgesine verilen isimdir. Koloni öncesi dönemde Vietnamlılar tarafından Nam Ky olarak isimlendirilen Koşinşin, temel olarak Mekong Deltası bölgesine karşılık gelmiştir (URL 5, Ziyaret Tarihi: 14.02.2022). Koşinşin (*Cochinchine*) ifadesinin kökeni ile ilgili olarak iki görüşün olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki doğrudan Çin’e atıfta bulunmadan Hintleştirilmiş Champa Krallığı’nın Çince (*Tchen Tching*) karşılığının Fransızca söyleniş iken; ikincisi Vietnam için kullanılan Çince (*Chiao Chih*) bir sözcüğün Japonca versiyonunun Portekizce söyleniş şeklidir (Emmerson, 1994:2-3).

görülmektedir. Tarihçi Victor Lieberman'ın Güneydoğu Asya tarih yazımı üzerine bir incelemesinde belirttiği gibi, Güneydoğu Asya bölgesini esas olarak Hint etkisi açısından tanımlayan arkeolog George Coedès dışında, Güneydoğu Asya tarih yazımının bölgeye yönelik hiçbir vizyona sahip olmayan “dışsalıcı” (*externalist historiography*) bir bakış açısını yansıttığını ifade etmektedir. “Güneydoğu Asya” olarak tabir edilen bölgeye yönelik olarak İkinci Dünya Savaşı sonrası yazılmış birkaç önemli metin dışında tutulursa, bir bütün olarak bölgeye çok az ilgi gösterilmiş olduğu görülmektedir. Öyle ki Güneydoğu Asya tarihi üzerine önemli otoritelerden biri kabul edilen D. G. E. Hall'un bile “Güneydoğu Asya” tabirinin ortaya çıkışı ve kullanımıyla ilgili tartışmalara sadece bir paragraf ayırdığı ifade edilmektedir. Hall, bölgeyi “ırklar ve diller kaosu” (*sic. the area as “chaos of races and languages*) olarak nitelendirerek “Güney-Doğu Asya” (*South-East Asia*) tabirinin özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasında Hindicini yarımadası ile sayısız adadan oluşan Endonezya ile Filipin takım- adalarından oluşan Doğu Asya anakarasının bölgelerini tanımlamak için kullanıma girdiğini ifade etmektedir. Hall, bu tabirin İngiliz Kraliyet Donanması tarafından kullanılan “Güney-Doğu Asya” (*South-East Asia*), Güneydoğu Asya Komutanlığı tarafından “Güney Doğu Asya” (*South East Asia*) şeklinde çeşitli kullanımlarının olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca yine birçok Amerikalı yazar tarafından ise daha çok “Güneydoğu Asya” (*Southeast Asia*) tabirinin kullanıldığını da ilave etmektedir (Acharya, 2012: 2-3).

İlgili yabancı literatüre bakıldığında Güneydoğu Asya bölgesi için “*Southeast Asia*”, “*South East Asia*”, “*South-East Asia*”, “*South-east Asia*”, “*southeast Asia*”, “*South-east Asia*”, “*Southeastern Asia*”, “*South Eastern Asia*”, “*South-Eastern Asia*”, “*South-eastern Asia*”, “*southeastern Asia*” ve “*South-eastern Asia*” şeklindeki on iki tabirin hepsinin aynı anlama gelecek şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte kavramın “Humpty Dumpty pozisyonu” [düşüp kırılınca tamir edilemeyen hassas şey anlamında y. n.] olarak adlandırılabilir şeyi örneklediği ifade edilmektedir. Bir başka ifadeyle isimlerin ne gerçekliğe ne de geleneklere dayandığı, bilakis isimlendirenin isimlendirilen şey üzerindeki gücünün bir ifadesi olduğu ileri sürülmektedir (Emmerson, 1994: 3-4).

Bu noktada “tire işareti” (*hyphen*) olsun ya da olmasın, Güney-Asya/Güney Asya ile Güneydoğu Asya tabirleri arasında semantik bakımdan bir farklılık olduğu ileri sürülebilir. Bir başka ifadeyle İkinci Dünya Savaşı sonrasında “Soğuk Savaş” olarak da tabir edilen İki Kutuplu Sistem'in varlığıyla birlikte uluslararası gelişmelerin Güneydoğu Asya bölgesinin stratejik öneminin değiştirdiği ve bu durumun tanımlamanın da değişmesine sebebiyet verdiği sonucuna varılabilir. Daha önceleri “Güney-Doğu/Güney Doğu” şeklinde isimlendirilen bu bölgenin Doğu Asya bölgesinin yanında yer alan

ancak; aynı zamanda Güney Asya'nın da bir alt kolu olan tali/türev bir bölge konumundan jeostratejik önemi vurgulanarak “Hindistan'ın doğusunda Çin'in güneyinde” yer alan asli/müstakil bir bölge seviyesine yükseltildiği ve böylece “Güneydoğu Asya” şeklinde ifade edilmiş olabileceği ileri sürülebilir. Nitekim Soğuk Savaş dönemine bakıldığında çeşitlilik arz eden ve nispeten çok farklı kültürel ve tarihi geçmişe sahip halkların bulunduğu böylesi bir coğrafyanın Komünist etki altına girmesinin engellenmesinde belirtilen bu çeşitliliğin aşılması ve tek bir coğrafi tanımlama altında birleştirilmesi ABD'nin öncü-lüğündeki Batı Bloğu için öncelikli siyaset olarak belirlediği ileri sürülebilir.

Nitekim bu görüşümüzü destekleyecek şekilde birçok yazar bölgeye yönelik olarak “Güneydoğu Asya” şeklindeki tabirin “çeşitlilik içinde bir birlik” (*unity in diversity*) duygusunu veren daha işlevsel bir tanımlama olduğu ifade etmiştir. Nitekim Güneydoğu Asya meselelerine bölgesel bir yaklaşımın öncülerinden biri olarak kabul edilen Donald McCloud, tarafından ayrı bir bölge olarak bir Güneydoğu Asya bölgesinin varlığının genellikle birbirinden “farklı ama örtüşen özelliklerin dengelenmesi” (*sic. the balancing of often divergent and overlapping characteristics*) ile başladığı ifade edilmiştir. Yine benzer bir şekilde Milton Osborne tarafından da Güneydoğu Asya bölgesi “büyük çeşitlilikler ve kayda değer yeknesaklıklar ile işaretlenmiş sonsuz şekilde değişken bir bölge” (*sic. an immensely varied region marked by some notable unities and containing great diversity*) olarak tanımlanmıştır (Acharya, 2012:6). Dolayısıyla çok çeşitli tarihi ve sosyo-kültürel unsurların yer aldığı bölgenin tanımlanmasında “Güneydoğu Asya” tabirinin daha işlevsel olacağı ifade edilmiştir. Zira işlevsel olmasının sebebi geçmişte teklif edilmiş olan ve içinde Hindistan ya da Çin atıfları geçen “*Indochina*”, “*Indonesia*” ya da “*Indosinesia*” gibi tabirlerin aksine Güneydoğu Asya tabirinin daha “yansız” (*a neutral name*) ve ulus-üstü (*supra-national*) olması ileri sürülebilir (Emmerson, 1994: 16).

Güneydoğu Asya'ya yönelik çalışmaların özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren gelişmeye başlamış olduğu görülmektedir. 1920'li ve 1930'lu yıllarla birlikte özellikle coğrafya ve antropoloji alanlarında araştırmalar yapan bazı Avrupalı ve Amerikalı bilim adamları tarafından Güneydoğu Asya tabirinin tedrici bir şekilde kullanılmaya başlandığı ve bu tabirin artık sınırları muğlak bir coğrafi ifadeden (*geographical connotation*) sınırları belirli hale gelmeye başlamış siyasi ve entelektüel boyutları olan bölgesel bir kavrama doğru dönüşüm geçirdiği görülmektedir (Fifield, 1976: 151).

Güneydoğu Asya tabirini popüler yapan şeyin akademik ve bilimsel girişimler çok, savaş olgusu olduğu görülmektedir. Savaştan önce bölgenin isminin belirlen-

mesinde esas olarak Güney Asya ve Doğu Asya referans alınmıştır. Bununla birlikte ona zamana kadar Batılı birçok devlet adamı ve başta ünlü etnolog Heine Geldern olmak üzere birkaç bilim insanı hariç tutulursa, birçok bilim adamı için ezoterik bir bölge olarak kalan ve daha çok Hindistan ve Çin kültürlerinin gölgesinde kalan bölgenin isimlendirilmesinde, Japonya'nın emperyalist çıkarları doğrultusunda bölgeyi işgal etmesi bir dönüm noktasını teşkil edecektir. Zira bu andan itibaren Batılı siyasetçilerin tanımlamakta ve sınırlarını belirlemede zorlandığı bu bölgeyi bir bütün olarak görmeye başladığı müşahade edilmektedir. Böylece National Geographic Society tarafından ilk kez 1941-1944 arasında, Amerikan ordusu için jeostratejik unsurları gösteren "Güneydoğu Asya" ismiyle haritalar yapılmıştır. Ayrıca yine 1943 senesinde Anglo-Amerikan Quebec Konferansı'nda Amiral Lord Louis Mountbatten'ın komutanlığında Güneydoğu Asya Komutanlığı (*South-East Asia Command/SEAC*) kurulmuştur⁹ (Emmerson, 1994: 7).

Birinci ve İkinci Çinli Savaşları'nın [Vietnam Savaşları y. n.] Güneydoğu Asya kavramının gelişiminde önemli bir dönüm noktasını teşkil ettiği görülmektedir. 1946 ile 1954 yılları arasında cereyan eden ilk savaş sırasında, Çinli bölgesinin Komünizme iltisak etmesinin Güneydoğu Asya bölgesindeki muhtemel yansımaları Domino Teorisi ile açıklanmaya çalışılmıştır. Bir başka ifadeyle bölge ülkelerinde tedrici bir şekilde Komünist unsurların yönetimleri ele geçirmesi durumunun, domino etkisiyle bütün bir bölgenin Komünizme iltisak etmesiyle sonuçlanabileceği tehdidiyle dile getirilmiştir. 1965 ile 1975 yılları arasında cereyan eden ikinci savaşın yansımalarının ise Güneydoğu Asya bölgesinin stratejik önemine ve eksen konumuna atfen sadece bu bölgeyi değil aynı zamanda dünyanın büyük bir bölümünü de etkileyecek yansımaları olacağı ileri sürülmüştür. Netice itibarıyla bu savaş sürecinin Güneydoğu Asya bölgeselciliğine (*Southeast Asian regionalism*) akademik çevrelerde daha fazla ilgi gösterilmesine sebebiyet verdiği görülmektedir. Yukarıda zikredilen Vietnam Savaşları'ndan kaynaklanan Komünist genişlemeye karşı

koyabilmek amacıyla 1954 senesinde kurulan Güneydoğu Asya Antlaşması (SEATO) ve 1967 senesinde kurulan Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN) örgütlerinin kurulması, yerli bir bölgesel kavram olarak Güneydoğu Asya (*sic. as a current indigenous regional concept*) tabirinin yerleşmesinde önemli dönem noktalarını teşkil ettiği görülmektedir (Fifield, 1976: 135).

3.3. Doğu Afrika Bölgesinin İsimlendirilmesi ve Sınırlarının Tespit Edilmesi

BM İstatistik Bürosu'nun tarafından oluşturulan şemaya/haritaya göre Doğu Afrika ile kastedilen bölgenin Sahra-altı Afrika'nın alt-bölgelerinden biri olan Doğu Afrika (*Eastern Africa*) (Harita 8) bölgesi olduğu görülmektedir. Bu bölgede Burundi, Komorlar, Cibuti, Eritre, Etiyopya, Kenya, Madagaskar, Malavi, Mauritius, Mozambik, Ruanda, Seyşeller, Somali, Uganda, Tanzanya, Zambiya, Zimbabve ile İngiltere ve Fransa'nın denizaşırı toprakları bulunmaktadır (URL 6, Ziyaret Tarihi: 20.02.2022). Çalışmada incelenmiş olan Doğu Afrika bölgesinin mekânsal karşılığının BM İstatistik Bürosu'nun oluşturduğu şemadakinden daha dar yorumlandığı ve bu çerçevede Doğu Afrika bölgesinin mekânsal karşılığını geleneksel olarak Kenya, Tanzanya ve Uganda'dan oluşan eski İngiliz Doğu Afrika (*East Africa*) toprakları ile Somali, Cibuti, Eritre ve Etiyopya'dan oluşan Afrika Boynuzu'nun (*Horn of Africa*) oluşturduğu ifade edilmelidir.

Doğu Afrika bölgesinden ilk kez Eritre Denizi'nin Seyir Defteri (*Periplus¹⁰ Maris Erythraei/Voyage around the Erythraean Sea*) isimli Romalılara ait bir rehber kitapta bahsedilmektedir. Bu rehber kitapta Mısır, Somali, Arap Yarımadası ve Hindistan'daki limanlarda dahil olmak üzere Kızıldeniz, Hint Okyanusu ve İran Körfezi ile ilgili ayrıntılı bilgiler verildiği görülmektedir (Riffenburgh 2012: 9). Roma dönemine ait bu anonim rehber kitaba bakıldığında batıda Akdeniz ve Kuzey Afrika ile doğuda Hint ve Malay bölgeleri arasında yer alan Doğu Afrika bölgesinin bugün olduğu gibi geçmişte de Hint Okyanusu'nda gerçekleştirilen ticaret ve seyrüsefer için merkezi konumda

⁹ İkinci Dünya Savaşı'nın "Güneydoğu Asya" tabirinin oluşumunda üç şekilde etkili olduğu görülmektedir: İlk olarak savaşın öncelikle bölgenin görünür hale gelmesini sağladığı görülmektedir. Zira 1945 senesinde ABD Dışişleri Bakanlığı'nda Güneydoğu Asya İşleri Birimi kurulmuştur. 1946 ve 1947 senelerinde ise, sırasıyla Londra Üniversitesi'nde Güneydoğu Asya Çalışmaları ile Yale Üniversitesi'nde Doğu ve Afrika Çalışmaları bölümleri kurulmuştur. Bu kurumların Güneydoğu Asya'yı bir bütün olarak düşünülmesini kolaylaştırmış olduğu görülmektedir. İkincisi savaşın "Güneydoğu Asya" bölgesinin sınırlarını belirginleştirdiği görülmektedir. Öyle ki bir asır önce Logan ve Malcom bu tabiri Hindistan ve Çin'in tamamını veya çoğunu kapsayacak şekilde kullanıldığı görülmektedir. Nitekim 1920'li yıllarda Güneydoğu Asya'nın aynı bölgelerini bir yazar Güney Asya'da ve başka bir yazar ise Doğu Asya'da gösterebiliyordu. Savaşın sonunda, Müttefiklerin en azından bölgesellik (*regional concept*) kavramıyla gelecekte

çıkması olası bir savaşın bu kadar büyük ölçülerde genişletilmesi veya içeriğinin keyfi bir şekilde yeniden tayin edilmesi olasılığını azaltmıştır. Üçüncüsü, savaşın Güneydoğu Asya'ya güçlü bir siyasi çağrışım kazandırmış olmasıdır. Zira o döneme kadar kısıtlı akademik bir çevrenin inceleme alanında olan bölgenin, savaş sonrası dönemde jeostratejik ve politik bir arena haline geldiği görülmektedir. Nitekim bu durumun bir sonucu olarak 1943 senesinde Heine-Geldern, acil pratik gereklilik (*sic. urgent practical necessity*) sebebiyle bölgenin "uyanmakta olan ve yükselen ulusları" (*sic. awakening and emerging nations*) ile "bir iyi niyet bağı" (*a link of good will*) kurulması gerektiği ifade edilmiştir (Emmerson, 1994: 8-9).

¹⁰ "Periplus", Romalıların limanları ve kıyıdaki önemli noktaları gösteren rehber kitaplara verilen isimdir. Bunun dışında kara güzergâhlarındaki durakları gösteren rehber kitaplara ise "itinerarium" denilmektedir (Garfield, 2020: 281).

olduğu görülmektedir (Seland, 2016: 192). Bu çerçevede bu kitapta İran kıyıları, Socotra Adası, Güney Arabistan, Kuzey Somali ve Etiyopya kıyılarındaki limanların ön plana çıktığı görülmektedir (Casson, 1989: 18).

Harita 8. Doğu Afrika Bölgesi (URL 7, Ziyaret Tarihi: 13.07.2022)

Eritre Denizi'nin Seyir Defteri'nde Doğu Afrika [özellikle Kızıldeniz'e kıyısı olan Kuzeydoğu Afrika y. n.] için "Azania" tabirinin kullanıldığı görülmektedir. "Azania" olarak tabir edilen bölgenin bugün Libya sınırları içerisinde bulunan Bingazi'deki Berenice şehrinde bugün Somali sınırları içerisinde bulunan antik Oponne şehrine kadar olan bölgenin kastedildiği ve bu bölgenin "Uzak Taraf" (*The Far Side/ τὸ Πέρας*) olarak isimlendirildiği görülmektedir. Yine "Azania" içerisinde yer alan ve Oponne [bugünkü Somali'nin Ras Hafoun şehri y. n.] şehrinde Rhapta [bugünkü Tanzanya'nın Darüsselam şehri y. n.] şehrine kadar olan Doğu Afrika sahil kısımları "Barbar Toprakları" (*Barbaroi/ἡ βαρβαρικὴ χώρα*) olarak da isimlendirilmiştir. İskenderiyeli ünlü coğrafyacı ve astronom Batlamyus (Klaudios Ptolemaios) tarafından ise "Azania" olarak tabir edilen bölgenin Kızıldeniz'in sadece Afrika kıyıları değil aynı şekilde Arabistan kıyı kesimlerini de içerecek şekilde tanımlanmış olduğu görülmektedir (Hilton, 1992: 151).

Arapların ise Doğu Afrika bölgesini ise "Zenci Toprakları" (*the Land of Zanj/Zinj*) olarak tesmiye ettikleri görülmektedir. Doğu Afrika bölgesinin tanımlamak için kullanılan Zanj sözcüğünün Orta Çağ Arapça metinlerinde Afrikalılara ya da Afrikalıların yaşadığı topraklara atıfta bulunmak için sıkça kullanılmış kolektif "etnonim" (etnik isimlendirme) ya da "toponim" (yer isimlendirmesi) olduğu görülmektedir. Arap coğrafyacılar tarafından bu sözcüğün mekânsal karşılığının sadece Kızıldeniz ya da Afrika Boynuzu kıyıları değil aynı şekilde Doğu Afrika'nın okyanus kıyıları da kapsayacak şekilde kullanıldığı görülmektedir (Tolmacheva, 1986:105-112). Bu çerçevede Arapların Doğu Afrika bölgesini dört kısma ayırdığı müşahede edilmektedir. Bu bölgelerin i) Somali'nin Shabeelle Nehri kıyılarına kadar uzanan Berberi (Amazigh) toprakları ii) bizzat Zenci (*Zanj*) toprakları iii) günümüzde Mozambik'te bulunan Sofala şehri iv) belirsiz bir şekilde tarif edilmiş olan al-Wakwak ülkesinde bulunan Tanzanya'nın Pemba ve Zanzibar adalarından oluştuğu görülmektedir (URL 8, Ziyaret Tarihi: 21.02.2022).

Özellikle Orta Çağ'dan itibaren Arap gemicilerinin geçilmez görünen Sahra ve Bojador Burnu'nun güneyindeki bölgelerle yoğun bir şekilde ticaret yaptıkları ve böylece yerleşik unsurlarla yoğun bir ilişki içerisinde girdikleri görülmektedir (Issawi, 1952: 128). Bu ticari ilişkiyle birlikte 8. yüzyıl ile 15. yüzyıl arasında Arap ve Fars unsurlar [özellikle Şiraz'daki unsurlar y. n.] Doğu Afrika'nın kıyı bölgelerine doğru göç etmişler ve zamanla yerli Bantu halkıyla karışmışlardır (Harries, 1964: 226). Bu tarihi ve sosyo-kültürel ilişkinin sonucu olarak da Doğu Afrika bölgesine, özellikle de bölgenin kıyı kesimlerine Araplar tarafından "Sevahili" adı verilmiştir. Sevahili bölgesi, Babülmendep Boğazı ve Afrika Boynuzu'ndan başlayarak Güney Afrika Cumhuriyeti'ne kadar uzanan bölgeye verilen isimdir. Arapça "kıyı" anlamındaki sahil sözcüğünün çoğulu olan "sevahil" kelimesinden türetilen sevahili "kıyılara ait" anlamına gelmekte olup ve başlangıçta Doğu Afrika kıyılarının kuzey kesimlerini tanımlamak için kullanıldığı ancak zamanla tabirin mekânsal karşılığının Doğu Afrika'nın bütün kıyı kesimlerini karşılayacak şekilde genişlediği görülmektedir. Batı literatüründe ise "Swahili" şeklinde kullanıldığı da ayrıca ifade edilmelidir¹¹ (URL 9, Ziyaret Tarihi: 21.02.2022).

4. Sonuç

olarak tanımlandığı görülmektedir. Bir başka ifadeyle Pers-Arap kökenli unsurlar ile Doğu Afrika'nın yerli Bantu halklarının karışımından oluşmaktadır. Bununla birlikte zaman zaman Sevahili ve Müslüman terimlerinin eşanlamlı olarak kullanıldığı da müşahade edilmektedir (Harries, 1964: 224). Ayrıca sevahili kültürünün önemli bileşenlerinden biri olan Şiraziler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Erik Gilbert ve Jonathan T. Reynolds, Dünya Tarihinde Afrika, Çev. Mehmet Demirkaya, Küre Yayınları, İstanbul, 2016, s. 209-217.

¹¹ Sevahili (*Swahili*) sözcüğü Arapça "sahil" sözcüğünün çoğul hali olup harfi harfine kıyı kesiminde yaşayan halk (*the people of the coast*) anlamına gelmektedir. Sevahili bölgesi ise Somali ile Mozambik arasında kalan Doğu Afrika'nın Hint Okyanusu kıyısındaki bölge anlamına gelmektedir. Bu bölge Doğu Afrika'daki İslam sınırı (*the Islamic frontier*) olarak tabii edilmektedir (Reid, 2009:102). Sevahili (Swahili) kültürünün kabaca Doğu Afrika kıyılarındaki Sevahili konuşan halklarının kültürü

Tarihsel süreç içerisinde Orta Amerika, Güneydoğu Asya ve Doğu Afrika bölgelerinin farklı medeniyet ve siyasi unsurlar tarafından farklı şekilde tanımlanmış olduğu sonucuna varılabilir. Bu tanımlama sürecinde dil ve kültür ortaklığı üzerinden bir coğrafi tanımlamanın ve sınır tayininin gerçekleştirilmiş olduğu ileri sürülebilir. Aynı şekilde bu tanımlamalara bağlı olarak da tanımlanan bölgelerin mekânsal karşılıklarının farklılık arz etmiş olduğu görülmektedir. Bu meyanda Orta Amerika bölgesi için temel olarak birbirini kuşatan çemberler şeklinde *Mesoamerica*, *Central America* ve *Middle America* olmak üzere üç farklı isimlendirmenin yapıldığı müşahade edilmiştir. Keza tarihsel süreç içerisinde Asya'nın güneydoğusu için Uzak-Hindistan, Alt-Hindistan, Ganj-ötesi Hindistan, Java ve Kuzey Toprakları gibi tabirler kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca Türkçe'ye Güneydoğu Asya şeklinde çevrilen *Southeast Asia* tabirinin Soğuk Savaş döneminde yaygınlık kazanmaya başladığı sonucuna varılmıştır. Son olarak Doğu Afrika bölgesi için Afrika'nın kuzeyi referans alınmak suretiyle sırasıyla uzak diyarlar, Zenci toprakları ve sahil bölgesi anlamlarına gelen Azania, Zanj ve Sevahil tabirlerinin kullanıldığı müşahade edilmiştir.

Kaynaklar

- Acharya, A., 2012. *The Making of Southeast Asia-International Relations of A Region*. Institute of Southeast Asian Studies. Cornell University, Ithaca.
- Anderson, M., 1996. *Territory and State Formation in the Modern World*. Polity Press, Cambridge.
- Augelli, J. P., 1962. The Rimland–Mainland Concept of Culture Areas in Middle America. *Annals of the Association of American Geographers*, 52(2): 119-129.
- Austin, A. L., and Luján, L. L., 2000. The Myth and Reality of Zuyuá: The Feathered Serpent and Mesoamerican Transformations from the Classic to the Postclassic. *Mesoamerica's Classic Heritage*, Ed. David Carrasco et. al., University Press of Colorado, Colorado.
- Barton, J. R., 1997. *A Political Geography of Latin America*. Routledge, Londra.
- Blacksell, M., 2020. *Political Geography*. Routledge, New York.
- Carmack, R. M., 2007. *The Legacy of Mesoamerica History and Culture of a Native American Civilization*. Routledge, New York.
- Carmack, R. M., 1994. *Historia General de Centroamérica*. Vol. 1. Facultad Latinoamericana de Ciencias Sociales-Programa Costa Rica, San Jose.
- Casson, L., 1989. *The Periplus Maris Erythraei*. Princeton University Press, New Jersey.
- Creamer, W., 1987. Mesoamerica as a Concept: An Archaeological View from Central America. *Latin American Research Review*, 22(1): 35-62.
- Demir, T., 2020. *Siyasi Coğrafya ve Sıra Dışı Sınırlar*. Nobel Bilimsel Eserler, Ankara.
- Emmerson, D. K., 1984. "Southeast Asia": What's in a Name? *Journal of Southeast Asian Studies*, 15(1): 1-21.
- Fifield, R. H., 1983. Southeast Asia as a Regional Concept. *Asian Journal of Social Science*, 11(1): 1-14.
- Fifield, R. H., 1976. Southeast Asian Studies: Origins, Development, Future. *Journal of Southeast Asian Studies*, 7(2):151-161.
- Foster, L. V., 2007. *A Brief History of Central America*. 2. Baskı. Facts On File, New York.
- Garfield, S., 2020. *Harita Üzerinde*. Domingo Yayınları, İstanbul.
- Gilbert, E., ve Reynolds, J. T., 2016. *Dünya Taribinde Afrika*. Küre Yayınları, İstanbul.
- Hall, D. G. E., 1981. *A History of South-East Asia*. The Macmillan Press, New York.
- Harries, L., 1964. The Arabs and Swahili Culture. Africa: *Journal of the International African Institute*, 34(3): 224-229.
- Hilton, J., 1992. Azania-Some Etymological Considerations. *Acta Classica*, XXXV: 151-159.
- Issawi, C., 1952. Arab Geography and the Circumnavigation of Africa. *Osiris*, 10: 117-128.
- Kirchhoff, P., 1960. *Mesoamérica. Sus Límites Geográficos, Composición Étnica y Caracteres Culturales*. Suplemento de la Revista Tlatoani, No. 3, ENAH, México.
- Kirchhoff, P., 2002. *Escritos selectos-Estudios mesoamericanistas, Aspectos Generales*. Vol. 1, Ed. Carlos García Mora et. al., Universidad Nacional Autónoma de México Instituto de Investigaciones Antropológicas, México City.

Pearcy, T. L., 2006. *The History of Central America*. Greenwood Press, Westport.

Reid, R. J., 2009. *A History of Modern Africa*. Wiley-Blackwell, Wes Sussex.

Riffenburgh, B., 2012. *Antik Dönemden Günümüze Haritacılar*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Seland, E. H. 2016. The Periplus of the Erythraean Sea: A Network Approach. *Asian Review of World Histories*, 4(2): 191-205.

Smith, N., 1994. *Central America, Dictionary of Geopolitics*. Ed. John O'Loughlin, Greenwood Press, Westport.

Tolmacheva, M., 1986. Toward a Definition of the Term Zanj. *Azania: Archaeological Research in Africa*, 21(1): 105-113.

URL 1. <https://www.britannica.com/place/Central-America>

URL 2. <https://www.britannica.com/place/Southeast-Asia>

URL 3. https://d-maps.com/carte.php?num_car=1384&lang=en

URL 4. https://www.cografya.gen.tr/harita/asya-siyasi.htm#google_vignette

URL 5. <https://www.britannica.com/place/Cochinchina>

URL 6. <https://unstats.un.org/unsd/methodology/m49/>

URL 7. <https://mapscompany.com/collections/east-africa>

URL 8. <https://www.britannica.com/place/eastern-Africa#ref37485>

URL 9. <https://islamansiklopedisi.org.tr/sevahili>